

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Oddziaływanie przemian na rynku rzepaku na sytuację ekonomiczną przedsiębiorstw rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego w Polsce

Mgr Aneta Beldycka-Bórawska

Głównym celem badań było rozpoznanie kierunków oddziaływania zmian zachodzących na rynku rzepaku w Polsce na sytuację przedsiębiorstw rolnych oraz przetwórczych z uwzględnieniem polityki energetycznej UE. Badania dotyczyły także rynku rzepaku w Polsce na tle wybranych krajów UE i świata. Ponadto rozpoznano poziom, kierunki oraz strukturę handlu zagranicznego, tendencje w zagospodarowaniu rzepaku oraz sytuację ekonomiczną przedsiębiorstw rolnych produkujących rzepak. Dokonano rozpoznania wyników ekonomicznych przedsiębiorstw przemysłu tłuszczowego oraz produkujących biopaliwa z rzepaku. Następnie opracowano prognozę zmian produkcji rzepaku i konsumpcji olejów roślinnych i przedstawiono opinie producentów i przetwórców rzepaku dotyczące możliwości rozwoju rynku rzepaku w Polsce.

W analizie wykorzystano dane GUS, MRiRW, IERiGŻ-PIB, ARR, FAOSTAT, EUROSTAT oraz stowarzyszeń producentów rzepaku. Badaniami objęto 301 gospodarstw uprawiających rzepak i prowadzących nieprzerwanie rachunkowość rolną FADN w latach 2005-2017 oraz 164 gospodarstw rolniczych zajmujących się produkcją rzepaku. Badania przeprowadzono również w grupie 13 producentów olejów jadalnych i ich przerobu oraz 10 producentów biodiesla. Z badań wynika, że nastąpiło zwiększenie obszaru, zbiorów i plonów rzepaku. Zwiększyło się przetwórstwo rzepaku, szczególnie w zakresie biopaliw. Ponadto ceny rzepaku na krajowym, europejskim i światowym rynku były na wysokim poziomie.

Przeprowadzone badania umożliwiły uzyskanie danych, dzięki którym dokonano weryfikacji postawionych hipotez badawczych oraz sformułowano wnioski. Stwierdzono, że gospodarstwa zajmujące się uprawą rzepaku i prowadzące rachunkowość rolną FADN, uzyskały wyższe wyniki ekonomiczne niż przeciętne gospodarstwa w kraju. Gospodarstwa zajmujące się uprawą rzepaku charakteryzowały się dobrą sytuacją ekonomiczną. W gospodarstwach prowadzących rachunkowość rolną FADN i zajmujących się uprawą rzepaku odnotowano poprawę wyników ekonomicznych w latach 2005-2017.

Powierzchnie uprawy rzepaku zwiększyła się z 550 tys. ha do 910 tys. ha w latach 2005-2017. Dowodem wzrastającego zapotrzebowania na rzepak był rosnący szybciej import niż eksport. W latach 2005-2017 produkcja diesla zwiększyła się z 66 tys. ton do 900,6 tys. ton. Można zatem przyjąć, że hipoteza pierwsza, według której zmiany w polityce Unii Europejskiej

dotyczącej biopaliw i energii odnawialnej zdynamizowały rozwój produkcji handlu i przetwórstwa rzepaku oraz produktami przerobu została zweryfikowana pozytywnie.

Wzrost udziału rzepaku w strukturze zasiewów do 40% powodował zwiększenie dochodów. Jednak przekroczenie tego udziału spowodowało efekty odwrotne. Hipoteza druga, według której gospodarstwa o większym udziale rzepaku w strukturze zasiewów osiągają wyższe wyniki ekonomiczne została zweryfikowana negatywnie.

Kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw przemysłu tłuszczowego zmieniała się w badanym okresie. W latach 2005-2010 oraz 2013-2017 analizowane podmioty osiągnęły zysk, a w latach 2011-2012 stratę. Nieco inaczej kształtowała się sytuacja w przedsiębiorstwach biopaliwowych. Stratę poniesiono w 2008 i 2014 roku, a w pozostałych latach osiągnięto zysk. Wykorzystując regresję wieloraką stwierdzono, że na wartość zysku brutto przedsiębiorstw przemysłu tłuszczowego największy wpływ miała cena oleju rzepakowego. W związku z tym pozwoliło to zweryfikować hipotezę trzecią pozytywnie.

Sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw biopaliwowych zależała w największym zakresie od wartości kosztów sprzedaży oraz aktywów trwałych. Z badań wynika, że sytuacja ekonomiczna producentów olejów jadalnych i biopaliw zależała od zmian na rynku związanych z produkcją, cenami i handlem zagranicznym rzepakiem. Ważne znaczenie ma sytuacja na rynku Unii Europejskiej, która oddziałuje na produkcję i handel rzepakiem w Polsce.

Słowa kluczowe: rzepak, gospodarstwa rolnicze, efektywność, ceny, handel, przemysł tłuszczowy, biodiesel.

Aneta Bejdzycka-Bórnowska